

„APROB”
/semnat/
Maia BĂNĂRESCU
Avocatul Poporului pentru drepturile copilului

**RAPORT PRIVIND VIZITA PREVENTIVĂ
PENITENCIARUL
NR.13 CHIȘINĂU
17 iunie 2021**

Raportul a fost elaborat de
angajații Direcției drepturile copilului din cadrul Oficiului Avocatului Poporului:
- Tamara TENTIUC, Șef direcție, Direcția drepturile copilului OAP
- Andrei LUPUȘOR, consultant superior, Direcția drepturile copilului OAP
- Victor SOLOMON, consultant, Direcția drepturile copilului OAP

A. INFORMAȚII GENERALE DESPRE VIZITĂ

În conformitate cu prevederile art. 1, 11 lit. j), 17 și 24 alin. (2) din Legea cu privire la Avocatul Poporului nr.52/2014, dispozițiile pct. 8 din Regulamentul de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului aprobat prin Legea nr.164/2015 și acțiunea 1.9., subacțiunea 1.9.5 din Planul Direcției drepturile copilului pentru anul 2021 privind: ”Monitorizarea implementării recomandărilor-cheie înaintate în Raportul tematic privind evaluarea respectării drepturilor copiilor aflați în detenție în legătură cu urmărirea penală sau executarea pedepsei” a fost efectuată o vizită preventivă la Penitenciarul nr.13 Chișinău (în continuare P13).

Scopul vizitei:

Vizita a avut drept scop evaluarea nivelului de implementare a recomandărilor Avocatului Poporului pentru drepturile copilului privind asigurarea respectării drepturilor copiilor aflați în detenție în Penitenciarul nr. 13. În scopul asigurării dreptului copilului de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare ținând-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate, prevederi reglementate în art. 12 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

Standarde de monitorizare:

- 1) Convenția ONU cu privire la drepturile copilului;
- 2) Recomandările Comitetului ONU pentru drepturile copilului 2019;
- 3) Comentariul General nr. 2 (2002): Rolul instituțiilor naționale independente pentru drepturile omului în promovarea și protecția drepturilor copilului;
- 4) Comentariul General nr. 5 (2003): Măsuri generale de punere în aplicare a Convenției privind Drepturile Copilului (art. 4, 42 și 44, paragraful 6);
- 5) Comentariul General nr. 8 (2006): Dreptul copilului la protecție împotriva pedepselor corporale și a altor forme de pedeapsă crude sau degradante (art. 19; 28, paragraful 2; și 37, inter alia);
- 6) Comentariul General nr. 10 (2007): Drepturile copilului în justiția juvenilă;
- 7) Comentariul General nr. 12 (2009): Dreptul copilului de a fi ascultat;
- 8) Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante din 1987, precum și rapoartele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii (CPT) privind situația din Republica Moldova;
- 9) Rezoluția CES nr.663 C (XXIV) din 31/07/1957 privind Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților;
- 10) Recomandarea Comitetului de miniștri ai statelor membre, referitoare la Regulile penitenciare europene REC (2006);
- 11) Rezoluția ONU nr.43/173 din 09/12/1988 privind Principiile pentru protecția persoanelor aflate sub orice formă de detenție sau închisoare;

- 12) Rezoluția ONU A/RES/57/199 din 18/12/2002 privind Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;
- 13) Regulile ONU de la Beijing privind Ansamblul regulilor minime cu privire la administrarea justiției pentru minori;
- 14) Codul de executare / Statutul Executării pedepsei de către condamnați.
- 15) Normele CPT;

NOTĂ: Aspectele relatate în Raportul de vizită descriu exclusiv situația din perioada monitorizării!

B. ASPECTE GENERALE DESPRE INSTITUȚIE

Penitenciarul nr.13-Chișinău este amplasat în municipiul Chișinău, str. Bernardazzi, nr. 3, fiind considerat izolator de urmărire penală. În instituție funcționează și un sector de tip semiînchis pentru deținerea condamnaților majori de gen masculin, antrenați la lucrări de deservire.

La momentul vizitei, P.13 asigura deținerea a circa 860 de persoane (19 minori (dintre care 1 minoră); 46 femei și 795 bărbați) având capacitatea maximă de 570 persoane.

C. COOPERAREA

În procesul derulării vizitei, administrația P-13 a manifestat deschidere și cooperare, oferind suportul necesar. Reprezentanții OAP nu au avut restricții la accesul în instituție, registre și spațiile de deținere. Angajații OAP au discutat cu Directorul interimar al P-13, angajații și nemijlocit cu minorii deținuți din instituția penitenciară.

Membrii echipei de monitorizare au inspectat inclusiv, celulele minorilor în care aceștia se dețin: **nr. 1,2; nr. 4,5; nr.160, nr.162 și nr.145**; cabinetele medicale, sala de studii, încăperea de preparare a hranei și două boxe de plimbare din instituție.

D. CONDIȚIILE DE DEȚINERE

În cadrul vizite de monitorizare au fost văzute celule în care sunt deținuți minorii: nr. 1,2; nr. 4,5; nr.160, nr.162 și nr.145. În fiecare celulă sunt plasați între 1-4 minori. Este cunoscut faptul că unele celule sunt suprapopulate, ceea ce nu corespunde standardelor internaționale și naționale privind respectarea spațiului personal pentru fiecare deținut.

În acest context, reiterăm prevederile Rezoluției Parlamentului European din 05 octombrie 2017 nr.2015/2062 (INI) referitoare la sistemele penitenciare și condițiile din închisori, prin care se indică că: Supraaglomerarea instituției aduce o atingere gravă calității condițiilor de deținere, activitățile disponibile, îngrijirea medicală și psihologică, contribuie la

radicalizare, are efecte negative asupra sănătății și bunăstării deținuților, constituie un obstacol în calea reabilitării sociale, reintegrării și supravegherii deținuților, și contribuie la crearea unui mediu periculos, complicat și nociv, inclusiv pentru personalul penitenciarului, iar acest fapt devine și mai grav în cazul copiilor.

În multe încăperi se constată lipsa produselor de igienă personală. Minorii au menționat că nu primesc necesarul de la administrația penitenciarului pentru igiena personală (săpun, hârtie igienică, pastă și periuța de dinți, detergent, șampon, etc.). Unele din produsele enumerate, fiindu-le oferite o singură dată, la câteva luni, altele o dată la jumătate de an sau deloc. Majoritatea necesarului minorilor, le este asigurat de către familie.

Minorii deținuți au invocat insuficiența alimentației precum și calitatea joasă a acesteia, din care cauză, majoritatea copiilor au afirmat că nu consumă nimic din meniul penitenciarului, alimentându-se în mare parte cu produsele oferite de familie. La fel, copiii au invocat, lipsa unui meniu diversificat și adaptat la necesitățile de creștere și formare a acestora. Din meniul zilnic al copiilor, totalmente lipsesc fructele.

Într-o situație mai dificilă se află minorii, care nu au familie sau ai căror familii nu dispun de posibilități pentru a le procura și trimite colete cu produsele de igienă personală, haine precum și alimente.

În celulele vizitate, în care se dețin copiii, se atestă lipsa condițiilor elementare de detenție. Încăperile respective necesită reparație capitală, solicitare înaintată însuși de către copii, în cadrul discuțiilor.

În unele celule, nu există spațiu suficient nici pentru deplasare prin odaie, cu toate acestea în aceste încăperi se dețin câte patru minori.

Unii minori se dețin în celulele amplasate la subsolul instituției, acestea fiind umede și reci, ceia ce provoacă înrăutățirea și acutizarea stării de sănătate al acestora.

După cum s-a menționat, la momentul vizitei în penitenciar se deținea și o minoră, care fiind vizită în celula în care se deținea, s-a constatat că aceasta se deținea împreună cu persoane adulte, fapt, ce contravine standardelor atât naționale cât și internaționale. În acest context, reamintim prevederile art. 37 lit. c) din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și Comentariul General nr. 10 (2007) Drepturile copilului în justiția juvenilă, prin care se stipulează: ” Fiecare copil privat de libertate va fi separat de adulți. Statul trebuie să stabilească facilități separate pentru copiii privați de libertate, care să includă personal, politici și practici distincte, centrate pe copii, ceia ce ar asigura bunăstarea și capacitatea lor viitoare de a rămâne fără infracțiuni și de a se reintegra.

De asemenea, se constată că nu este asigurată protecția copiilor, fiind prezente pericole pentru sănătatea minorilor, cum ar fi:

- cabluri electrice neizolate;
- din cauza umidității cade tencuiala de pe pereți;
- echipamente sanitare uzate, cu care copiii își pot cauza diferite leziuni;
- blocurile sanitare din celule sunt insalubre, murdare, unele nefiind iluminate;
- ușile de la blocurile sanitare sunt deteriorate;
- ventilarea proastă în încăperea din care cauză persistă un miros neplăcut;

- lipsa substanțelor de igienizare și dezinfectare a suprafețelor din wc-uri (de către administrație se oferă foarte rar dar care nu sunt nici suficiente nici eficiente).

În cadrul vizitei, au fost văzute și boxele pentru plimbare, care fiind inspectate au fost observate mai multe aspecte problematice și anume:

- sunt întunecoase (lumina solară pătrunde greu din cauza amenajării acestora);
- însuși boxele pentru plimbare sunt mici ca dimensiuni;
- sunt slab dotate (în unele este lipsă totală) cu echipamente sportive și de recreare.

În cadrul discuțiilor avute cu copiii, aceștia au menționat că sunt scoși la plimbare doar odată în săptămâna sau chiar la două săptămâni iar timpul de plimbare permis este foarte mic.

E. ACTIVITĂȚI OCUPAȚIONALE

Din discuțiile purtate în cadrul vizitei, cu administrația instituției de detenție dar și cu copiii, am fost informați că pe parcursul anului de studii 2020-2021, orele educaționale s-au desfășurat online, cu prezența fizică în sala de studii, doar a copiilor, care sunt încadrați în procesul educațional.

Vizitând sala de studii, s-a observat că sunt manuale la unele discipline, dar despre care nu cunosc și nu le utilizează toți elevii. Se constată că lipsesc totalmente careva materiale informative suplimentare sau alte necesități pentru buna desfășurare a procesului educațional, care ar influența la facilitarea însușirii materiei predate sau ar fi mai atractiv și motivant pentru copil.

În cadrul discuțiilor cu deținuții minori au fost reclamate mai multe probleme în realizarea dreptului la educație. Copiii nu cunosc orarul lecțiilor, acesta nefiind adus la cunoștința elevilor nici sub o formă și nici nu este plasat pentru informare.

De asemenea, unii minorii au menționat că nu frecventează lecțiile din motiv că nu sunt cointeresați, profesorii nu predau ore conform cuticulei școlare dar la dau formal doar unele sarcini, spre exemplu, să copie anumite texte. Nu se dau teme de pregătit pentru lecția următoare, astfel, nefiind evaluat gradul de înțelegere a materiei predate dar și formarea unor competențe educaționale. La fel, unii elevi nu pot enumera obiectele care le sunt predate, și nici nu cunosc profesorul, deoarece unele lecții, după cum au menționat copiii, sunt desfășurate de către angajatul penitenciarului, dna Elena, care îi asistă în asigurarea desfășurării procesului educațional. Majoritatea copiilor au menționat că cel mai frecvent s-a conectat la ore și au petrecut lecțiile cu profesorul de istorie.

Totodată, s-a invocat că predarea orelor are loc doar în limba română, în pofida faptului că în procesul educațional sunt încadrați și minori vorbitori de limbă rusă, fapt constatat și în Penitenciarul nr. 10, Goieni.

Rămâne incertă situația privind asigurarea procesului educațional la nivel liceal, pentru elevii care deja au absolvit nivelul gimnazial și doresc să-și continue studiile, în următoarea treaptă.

Realizarea deplină a dreptului la educație pentru copiii aflați în custodia statului, rămâne a fi unul esențial în dezvoltarea potențialului precum și pentru reintegrarea acestuia cu succes în societate. În acest sens, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului stipulează obligația statului de a depune toate eforturile pentru a facilita accesul tuturor copiilor aflați în detenție la educația corespunzătoare și de a crea condiții adecvate pentru buna desfășurarea acesteia.

F. DREPTUL LA ÎNTREVEDERI ȘI FAMILIE

În scop de protecție, reieșind din situației creată de pandemie, administrația instituției penitenciare a restricționat întreprinderile cu familia și rudele deținuților. Comunicarea copiilor a fost asigurată prin intermediul apelurilor telefonice, de două ori pe săptămână, cu durata de 20 minute, precum și prin intermediul software-ului Skype.

Din convorbirile cu deținuții minori s-au constatat mai multe aspecte problematice ce țin de realizarea dreptului la familie. Mai mulți deținuți au afirmat că nu au posibilitatea să telefoneze acasă din cauza lipsei cartelei speciale pentru telefon, deoarece nu dispun surse și posibilități financiare. În explicarea situației, administrația a argumentat că în acest scop nu sunt alocate resurse financiare, copilului fiindu-i oferit dreptul la doar un singur apel telefonic gratuit, cu durata de 5 minute, la momentul plasării în instituție, pentru a informa apropiații despre locul aflării acestuia. Situația respectivă, este contradictorie recomandărilor Avocatului Poporului, de a fi mărit numărul discuțiilor telefonice din contul vizitelor care nu au loc, în această perioadă, constatându-se că nu au fost identificate soluții și nici alte oportunități în acest sens.

În contextul dat, Comentariul General nr. 10 al Comitetului ONU cu privire la drepturile copilului indică că: ”Fiecare copil privat de libertate are dreptul de a menține contactul cu familia prin corespondență și vizite. Pentru a facilita vizitele, copilul ar trebui să fie plasat într-o unitate cât mai aproape de locul de reședință al familiei sale. Circumstanțele excepționale care pot limita acest contact ar trebui să fie clar descrise în lege și să nu fie lăsate la aprecierea autorităților competente.

Comitetul atrage atenția statului și la Regulile Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, adoptate de Adunarea Generală în rezoluția sa 45/113 din 14 decembrie 1990. Comitetul îndeamnă statele părți să pună în aplicare pe deplin aceste reguli, luând în considerare, de asemenea, în măsura în care este relevant, Normele minime standard pentru tratamentul deținuților (Normele de la Beijing).

G. ASPECTE PRIVIND ASISTENȚA MEDICALĂ

În cadrul interviuării minorilor, aceștia și-au exprimat indignarea privind calitatea asistenței medicale din P-13. Copiii relatează că de câte ori solicită asistența medicală fie că aceasta le este oferită cu întârziere sau nu le este oferită deloc. Copiii invocă dureri de rinichi, inimă, picioare, dinți, burtă, spate, cap, însă, indiferent de problema de sănătate pe care o au, medicii le oferă doar pastile „Paracetamol” cu explicația de rigoare: ”cum vreți, așa-i în pușcărie”. Copiii au relatat că sunt examinați medical doar la intrare în instituția penitenciară iar ulterior, după cum s-a menționat chiar și dacă solicită examinarea și asistența medicală, acesta nu le este oferită, din care considerente deținuții renunță a se mai adresa la medic. În calitate de exemplu, unul dintre minori a relatat următoarele: ”Mă simțeam rău, din cauza problemelor la rinichi. Urma să fac câteva analize, dar pe care am uitat să le dau. Ulterior, medicul mi-a spus că rezultatele analizelor mele sunt bune. Cu toate că eu nici nu dădusem aceste analize”.

Referitor la neacordarea asistenței medicale, administrația penitenciarului a explicat că dacă dimineța la apel, deținutul nu a invocat probleme de sănătate și nu a solicitat asistența medicului, atunci nu are de unde să se cunoască acest fapt. În acest context, argumentele respective sunt neplauzibile deoarece apariția problemelor de sănătate nu poate fi un factor controlat sau programat. Asistența medicală rămâne a fi o necesitate stringentă care nu suportă amânare sau neglijare, acest fapt fiind totalmente în detrimentul interesului superior al copilului și asigurării bunăstării acestuia, care include și sănătatea acestuia.

La fel, ca și în Penitenciarul 10, se atestă că copiii nu sunt informați clar și pe înțelesul lor asupra problemei de sănătate pe care o au și tratamentul pe care este necesar să-l urmeze ducând astfel la nerespectarea dreptului pacientului de a fi informat.

La acest compartiment, se ignoră totalmente, dreptul părinților de a fi informați referitor la problemele de sănătate pe care le acuză copilul aflat în detenție, precum și tratamentul pe care acesta este necesar să-l urmează.

Și la acest compartiment, Avocatul Copilului reiterează prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului care obligă statul de a oferi ajutor, protecție și întreaga asistență, inclusiv, medicală și reabilitare în plan psihologic atât de esențiale pentru copil.

H. UZUL DE FORȚĂ ȘI ALTE MIJLOCE SPECIALE

Atât în perioada anului 2020 dar și pentru simestru al anului 2021, OAP a înregistrat mai multe sesizări privind incidente cu implicarea minorilor din P-13, precum: automutilarea, echimoze și leziuni, etc.

Discutând cu minorii deținuți, asupra sursei provenienței leziunilor și referitor la cauzele automutilării, ultimii au afirmat că acestea sunt urmare a condițiilor în care se dețin și anume: spațiu insuficient, mobilier deteriorat, lipsă sursei de lumină, proasta calitate a alimentației, timp limitat (odată în săptămână sau două săptămâni) pentru plimbări, lipsa asistenței medicale, lipsa asistenței psihologice, lipsa de comunicare cu membrii familiei, și a informației despre situația acestora, precum și lipsa de oportunități pentru a-și dezvolta potențialul, lipsa unei ocupației, etc., iar toate acestea împreună influențează asupra stării psihice și psihologice ale acestora, creându-le o stare de destabilizare și demoralizare.

Minorii au menționat că condițiile deplorabile în care se dețin precum și atitudinea negativă pe care o au din partea angajaților penitenciarului, cu care vin în contact, sunt unii din factorii care le provoacă stare de deznădejde, lipsă de speranță, din care cauză aflându-se în stres permanent, recurg la acțiuni de automutilare.

Urmare a examinării cazurilor respective, se constată faptul că instituția de detenție se atîrnă formal față de incidentele unde sînt prezente echimoze/leziuni corporale, administrația nu manifestă nici un interes de a investiga sursa și cauza acestora și nu întreprinde nimic pentru a preveni astfel de cazuri.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului atenționează asupra faptului că pe perioada aflării copilului în custodia statului, administrația penitenciarului este responsabilă de integritatea fizică/psihică și însuși de viața acestor minori.

În acest sens, este imperios necesar ca administrația penitenciarului să se mobilizeze în investigarea tuturor incidentelor de acest gen, cu întreprinderea tuturor măsurilor care se impun, deoarece tolerarea în continuare duce la pericole iminente pentru sănătatea și viața minorilor deținuți.

I. MECANISMUL DE FAȚĂ DE ABUZ ȘI NEGLIJARE

Minorii deținuți invocă frecvente cazuri de abuz psihologic și neglijare din partea angajaților instituției. Deseori sunt numiți sau insultați. În cele mai frecvente cazuri când solicită să meargă la plimbare, sau să fie examinați de către medic pentru a primi asistența necesară, sau necesarul de bunuri stric necesare, solicitările le sunt ignorate fiindu-le neglijate necesitățile stringente.

Cu toate că starea psihologică a copiilor este afectată copiii nu sunt evaluați și nu beneficiază de reabilitarea necesară.

Discutând cu copiii nu s-a putut identifica dacă există un mecanism de depunere a plângerilor de către deținut, deoarece aceștia nu cunosc.

Și la acest capitol Avocatul Poporului pentru drepturile copilului constată rezerve esențiale admise de către administrația instituției penitenciare în încălcarea prevederilor art. 19 și 39 din Convenția ONU cu privire a drepturile copilului, atenționând în acest sens, asupra implementării recomandărilor precedente ale Ombudsmanului înaintate în rapoartele anuale, tematice, alternative dar și rapoartele CpPT înaintate la acest compartiment.

J. ACCESUL LA JUSTIȚIE ȘI DREPT LA INFORMARE

În cadrul discuțiilor cu copiii au fost identificate cazuri în care copilul nu cunoaște perioada la care a fost condamnat, reclamând că avocatul care l-a asistat, nu i-a oferit asistența necesară. Majoritatea minorilor au invocat calitatea joasă a asistenței juridice oferită de către avocatul din oficiu. Deținuții au menționat că se văd cu avocatul doar în cadrul ședinței de judecată. Avocatul oferit nu manifestă interes de a studia materialele din dosar și a oferi consultanța necesară copilului. Minorii nu sunt informați corect și pe înțelesul lor despre drepturile procesuale, și căile de atac care pot fi folosite.

În contextul dat, reiterăm prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului (art. 12 (2) și art. 40 (2) (b) (ii)) și Comentariul General nr. 10 al Comitetului ONU cu privire la drepturile copilului, care indică că: "Copilului i se va da posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care îl privește, fie direct, fie printr-un reprezentant sau un organ competent, în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională. Copilului trebuie să i se garanteze asistența juridică sau orice alt fel de asistență în vederea formulării și susținerii apărărilor sale. Copilul trebuie să primească asistență corespunzătoare gratuită, cum ar fi avocați experți sau profesioniști în paralegal, dar acea persoană trebuie să aibă cunoștințe și înțelegeri suficiente despre diferitele aspecte juridice ale procesului de justiție juvenile și trebuie să fie instruită pentru a lucra cu copiii care intră în conflict cu legea.

Copilul și persoana care-l asistă trebuie să aibă timp și facilități corespunzătoare pentru pregătirea apărării sale. Comunicările dintre copil și asistența acestuia, fie în scris, fie oral, ar trebui să aibă loc în astfel de condiții încât confidențialitatea acestor comunicări să fie pe deplin respectată în conformitate cu garanția prevăzută la articolul 40 paragraful (2) litera (b) punctul (vii) din CDC și dreptul copilului de a fi protejat împotriva interferențelor cu intimitatea și corespondența sa (art. 16 din CDC).

K. ASPECTE PRIVIND ARESTUL PREVENTIV ÎNDELUNGAT ÎN P-13

În urma interviuării minorilor s-a constatat faptul că mulți dintre aceștia au un timp îndelungat de când se află în arest preventiv, de la 1-3 ani, însă, potrivit Codului de procedură penală arestul preventiv nu poate depăși termenul de 12 luni. În majoritatea cazurilor minorii se află în arest preventiv pe un termen îndelungat din motivul tergiversării cauzelor penale.

Aspectul principal care necesită a subliniat este deținerea îndelungată în P-13, care are repercursiuni negative asupra minorilor, dat fiind faptul că aceștia sînt influențați de către adulții preveniți, și ca rezultat minorii pot fi atrași în subculturile criminale, chiar dacă aparent sînt izolați între ei.

Un alt aspect care nu trebuie neglijat este faptul că minorii sînt profund afectați psihologic din cauza că nu văd finalitatea cauzelor penale.

În acest sens Comitetul ONU cu privire la drepturile copilului, ia act cu îngrijorare de faptul că, copiii suferă în detenție preventivă luni sau chiar ani, ceea ce constituie o încălcare gravă a articolului 37 litera (b) din CDC, fiind recomandate identificarea alternativelor care trebuie să fie disponibile iar privarea de libertate să fie doar ca măsură de ultimă instanță. Utilizarea acestor alternative trebuie structurată cu atenție pentru a reduce și utilizarea detenției preventive, mai degrabă decât „lărgirea plasei” copiilor sancționați.

În plus, statele părți ar trebui să ia măsuri legislative și de altă natură corespunzătoare pentru a reduce utilizarea detenției preventive. Folosirea arestului preventiv ca pedeapsă încalcă prezumția de nevinovăție. Legea ar trebui să precizeze în mod clar condițiile care sunt necesare pentru a stabili dacă să plaseze sau să păstreze un copil în arest preventiv, în special pentru a-și asigura prezența la procedurile judiciare și dacă este un pericol imediat pentru sine sau alții. Durata arestării preventive ar trebui să fie limitată de lege și să facă obiectul unei revizuirii periodice.

L. RECOMANDĂRI

1. Elaborarea și punerea în aplicare a unei politici integrale de justiție juvenilă, care să nu limiteze realizarea dispozițiilor specifice cuprinse în articolele 37 și 40 din CDC, ci să ia în considerare și principiile generale consacrate în articolele 2, 3, 6 și 12 și în toate celelalte articole relevante al CDC, precum articolele 4 și 39, precum și principiile fundamentale ale justiției juvenile consacrate în articolele 37 și 40.

2. Promovarea unei politici naționale și integrală de justiție juvenilă, a altor standarde internaționale, în special, Normele minime standard ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției juvenile („Normele de la Beijing”), Normele Națiunilor Unite cu privire la protecția minorilor lipsiți de libertate („Normele de la Havana”) și Orientările Națiunilor Unite cu privire la prevenirea delincvenței juvenile („Orientările de la Riyadh”).

3. Instruirea tuturor profesioniștilor implicați în administrarea justiției juvenile și stabilirea de reguli, reglementări sau protocoale care să îmbunătățească tratamentul egal al copiilor aflați în detenție. Toți profesioniștii implicați în administrarea justiției juvenile să aibă cunoștințe despre dezvoltarea dinamică și continuă a copiilor, ceea ce este corespunzător bunăstării lor și formele omniprezente de violență împotriva copiilor.

4. Acordarea sprijinului necesar și întreprinderea măsurilor pentru oferirea asistenței corespunzătoare copiilor în eforturile lor de reintegrare în societate și în asumarea un rol constructiv în societate.

5. Stabilirea unor obiective de reabilitare și justiție restaurativă în relațiile cu copiii deținuți în care interesul superior al copilului să prevaleze, în toate deciziile luate în contextul administrării justiției juvenile, astfel încât dreptul copilului la dezvoltare să fie pe deplin respectat și asigurat.

6. Ascultarea și promovarea opiniei copiilor aflați în detenție în mod liber și în toate problemele care îl afectează, fapt ce ar favoriza realizarea unor reforme reale cu rezultate palpabile.

7. Tratarea copiilor aflat în detenție cu demnitate, ceea ce înseamnă:

- tratament care este în concordanță cu sentimentul de demnitate și valoare al copilului;
- tratament care întărește respectul copilului pentru drepturile omului și libertățile altora;
- tratament care ține cont de vârsta copilului și promovează reintegrarea copilului și asumarea acestuia unui rol constructiv în societate;
- respectarea demnității copilului impune interzicerea și prevenirea tuturor formelor de violență în tratamentul copiilor în conflict cu legea.

8. Realizarea Recomandărilor Comitetului ONU cu privire la drepturile copilului indicate în Observațiilor finale emise în cadrul examinării celui de-al patrulea și al cincilea raport periodic combinat, prezentat Republica Moldova:

- să asigure reprezentarea juridică, prin personal calificat și independent, a copiilor aflați în conflict cu legea, în etapa incipientă a procesului și pe toată durata procedurii juridice;

- să asigure că detenția copilului este utilizată doar în ultimă instanță și pe o perioadă cât mai scurtă, fiind examinată periodic în vederea anulării, că **copiii sunt deținuți separat de adulți, inclusiv în cazul detenției înainte de proces, și că condițiile de detenție respectă standardele internaționale, inclusiv alimentație adecvată, exerciții fizice și activități în aer liber suficiente, acces la servicii de educație și sănătate, inclusiv consiliere psihologică, și să interzică detenția în izolator a copiilor în toate situațiile.**

9. Realizarea Recomandărilor privind cel de-al treilea raport periodic al Republicii Moldova, adoptate în cadrul reuniunilor 1600 și 1602 din 27 și 28 noiembrie 2017 de către Comitetul împotriva torturii, se accentuează că „Republica Moldova trebuie să-și intensifice eforturile pentru a aduce condițiile din locurile de detenție la standardele internaționale, cum ar fi Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (regulile Nelson Mandela), inclusiv prin **asigurarea condițiilor materiale și de igienă adecvate pentru deținuți, inclusiv iluminare naturală și artificială suficientă, sisteme de canalizare și instalații sanitare adecvate, inclusiv veceuri și dușuri, încălzirea celulelor, ventilare suficientă, calitatea și cantitatea adecvată a mâncării, așternuturi, paturi și obiecte de igienă personală, îngrijire medicală, activități în aer liber și vizite ale membrilor familiei**”. Orientările Consiliului Europei privind justiția în interesul copilului, adoptate de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, 17 noiembrie 2010;

10. Urgentarea finalizării construcției noului bloc al Penitenciarului nr. 10 Goian, în vederea asigurării de condiții adecvate, inclusiv, pentru copiii aflați în detenție preventivă.